

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. III. Quid restituere teneatur Possessor malæ fidei?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

Respondeo negative cum communi apud Tambur. lib. 8. tract. 3. cap. 3. Ratio est, quia de rebus, quæ functionem recipiunt, seu quæ per immixtionem cum propriis non possunt amplius discerni, ut est pecunia, frumentum, gallina, acquiritur statim dominium per hoc solum, quod immisceantur cum propriis, cum onere tamen id restituendi, in quo quis factus est ditior. Cum autem in calu nostro, qui emit bona fide a fure, & illud immiscuit cum proprio, non sit factus ditior, sequitur, quod non teneatur illud restituere, quando dominus apparet; Non enim restituere debet ratione injustæ acceptionis, quia emit bona fide; Neque ratione rei acceptæ, quia talis res accepta functionem recipiens per immixtionem evasit propria, cum onere solum restituendi id, in quo factus est ditior; Qui autem illam emit, non est factus ditior; ergo non debet quicquam restituere.

Quod si res aliena possit discerni, aut cum adeo modica re propria sit immixta, ut moraliter non dicatur immixta, eo quod parum pro nihilo reputetur, (ut si centum modios frumenti cum parva tua mensura immisceas,) quia in tali casu extat in individuo res aliena, quæ semper clamat ad dominum, procul dubio restituenda est domino, aut ad summum furi, juxta dicta quæsito superiori, si aliter pretium tuum recuperare non possis.

ARTICULUS III.

Quid restituere teneatur Possessor mala fidei?

- I. Quinam dicatur Possessor mala, aut bona, aut dubie fidei?
- II. Possessor dubie fidei comparatur possessori mala fidei, si dubium pra-

cesserit possessionem rei alienæ; at si subsequatur, comparatur possessori bona fidei.

- III. Mala fidei possessor restituere debet, præter rem, etiam damnum secutum domino, ac lucrum, quod cessavit, necnon fructus rei naturales, & mixtos; non tamen quod dominus lucraturus esset ex turpi usu suo rei.
- IV. Quinam dicantur fructus rei naturales, quinam industriales, quinam mixti?
- V. Si res furtiva cum rebus propriis miscetur, nec illa sit discernibilis, quid est restituendum domino?
- VI. Quid restitui debet, si res aliena in manu furis deterioretur? Quid si dominus illam deinde pluris venditurus esset, quam tunc valeret?
- VII. Potest aliquando fur ex furto lucrum reportare.
- VIII. Qui in navi projicit poculum aureum alienum, quod simul cum navi mox erat submergendum, probabiliter non tenetur quicquam restituere: Secus vero si rapiat rem mox ab alio fure rapiendam.
- IX. Quinam fructus rei furtivæ debent a fure domino restitui? Et quid de melioramentis, sive necessariis, sive utilibus, sive voluptuariis?
- X. Restitui debet a fure præter rem furtivam, tam interesse ordinarium, quam extraordinarium; & quidem etiam si a Creditore de illo non moneatur.
- XI. Qui restituere debet, & non ex delicto, sed ex mutuo, emptione, &c., & culpabiliter differt solutionem, probabiliter ad interesse extraordinarium non obligatur, si monitio non precedat.
- XII. Fur, qui per aliquod tempus inculpabiliter non restituit, num teneatur ad interesse illius temporis?

I. Possessor rei alienae vel est mala, vel bonae, vel dubiae fidei. Dicitur Possessor malae fidei, qui retinet rem alienam credens se nullum iustum titulum habere ad illam retinendam, vel quia illam furatus est, vel quia accepit a fure, vel quia bona fide accepit, & deinde novit esse alienam; vel demum quia ignorat rem illam esse alienam, sed ignorantia crassa, & affectata, quae non excusat a peccato mortali. Econtra Possessor bonae fidei dicitur, qui bonam fidem, seu credulitatem habet, quod res, quam possidet, non sit aliena; Unde de hoc debet habere ignorantiam invincibilem, seu probabilem. Demum dicitur Possessor dubiae fidei is, cui non constat rem esse suam, nec constat esse alienam.

Differt itaque possessor malae a possessore bonae fidei, quod ille cum teneatur ad restitutionem non solum ratione rei acceptae, sed etiam ratione injustae acceptionis, nullo unquam tempore possit in rebus mobilibus usufructu, aut in immobilibus praescribere, ex cap. *Possessor, De regul. juris in 6.* Econtra possessor bonae fidei potest usufructu in rebus mobilibus post triennium, & post spatium triginta, vel viginti annorum potest praescribere in immobilibus, juxta varium genus rerum praescriptibilem, ut dicemus quaest. 6., ita ut si post tale tempus compareat verus dominus, possessor bonae fidei non teneatur restituere.

II. At possessor dubiae fidei, si cum dubia fide rem accipit, comparatur possessori malae fidei, & ratione etiam injustae acceptionis tenetur restituere saltem pro ratione dubii, ut dicemus art. 5. Si tamen postquam rem alienam bona fide possederit, incipiat dubitare an res sit aliena, & post debitam diligentiam non constet, quod sit aliena, potest illam sibi retinere, & comparatur possessori bonae fidei; eo

quod in dubiis melior sit conditio possidentis; Nec dubium superveniens interruptit possessionem bonae fidei in ordine ad usucapionem, vel praescriptionem, ut docet Medin. de restitutione quaest. 16., Covar., & alii contra Adrian, Sot., & alios: Etenim in cap. *Si Virgo 34., quaest. 1.* dicitur: *In jure praediorum tamdiu unusquisque possessor bonae fidei dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum.* Qui autem dubitat, jam ignorat rem esse alienam; ergo non interruptit possessionem bonae fidei. His explicatis, de Possessore malae fidei inquiremus Primo, Quid debeat universim restituere? Secundo, Quid restituere debet, si res furtiva deterioretur, aut consumatur? Tertio, Quosnam fructus rei furtivae debet restituere? Quarto, Quodnam interesse, seu damnum emergens, aut lucrum cessans creditori?

III. Quaeritur itaque primo, Ad quid teneatur Possessor malae fidei?

Respondeo, possessorem malae fidei, verbi gratia, furem, aut damnificatorem formaliter injustum, teneri primo ad restitutionem rei furtivae, si extet, vel valoris, & pretii, si non extet, etiamsi casu fortuito consumpta, aut amissa sit. Secundo, tenetur refarcire omne interesse, seu damnum secutum, & lucrum, quod cessavit domino propter talem damnificationem; propterea praeter rem, vel pretium rei tenetur restituere omnes fructus illius naturales, & mixtos, tam perceptos, quam non perceptos, si diligens dominus esset illos percepturus, deductis expensis necessariis. Ratio est clara, quia te possidere rem alienam mala fide est causare inaequalitatem inter te, & proximum, seu est efficere, ut dominus habeat minus de rebus suis, & tu majus de tuis, quod est contra iustitiam; ergo ex virtute iustitiae teneris omne damnum proximo illatum reparare, ut ponatur aequa-

qualitas debita; nisi autem omnia enumerata restituantur, non reparatur omne damnum; ergo omnia hæc restituenda sunt.

Hinc inferitur, quod qui, verbi gratia, ex vinea injuste usurpata colligit decem dolia vini, debeat non solum vineam, sed etiam totidem dolia restituere; & si dominus collecturus erat viginti dolia, ad viginti tenebitur fur, quamvis ipse collegerit solum decem, vel nullum. Si tamen dubium est, an dominus collecturus esset decem, aut quindecim, aut viginti, quando æque spes erat colligendi viginti, ac periculum colligendi solum decem, restituenda sunt quindecim, quia spes colligendi plus, videlicet viginti, compensatur cum æquali periculo colligendi minus, videlicet decem. Quod si spes præponderet periculo, aut viceversa, tunc plus, vel minus pro arbitrio prudentis viri restituendum est. Item qui furatur equum ab eo, qui solitus erat illum quotidie locare quinque argenteis, præter equum restituere debet hos quinque. Similiter qui ex carentia suæ pecuniæ furto sublata non negotiatur, debet habere a fure lucrum cessans iudicio prudentis viri, & damnum emergens, si scilicet ex eadem carentia coactus est accipere pecuniam sub usuris, vel res suas minori pretio vendere.

Inferitur secundo, quod si fur locet equum, quem furatus est, debeat etiam pretium locationis restituere, quamvis dominus equi non fuerit solitus equum locare. Ratio est, quia tale pretium non est fructus merae industriæ, ut communiter docent contra Navar. apud Dian. part. 3. tract. 6. resol. 14. Immo ad id tenetur, quamvis fur tale pretium locationis statim dissipasset, nec ex eo factus esset ditior, quia equus fructificavit domino suo; ergo pretium locationis dissipatum a fure erat domini, atque

adeo domino debet restitui. Putat tamen Tambur. cum aliis, quod si fur bona fide pretium locationis dissipet, nec ex eo factus sit ditior, non teneatur ad illud restituendum, si dominus equi non esset equum locaturus; non enim teneretur ad restitutionem ex re accepta, quia jam non habet; neque ex injusta acceptione, quia nullum damnum intulisset domino.

IV. Ad plenioram intelligentiam sciendum, fructus rei alios esse Naturales, alios Industriales, alios Mixtos. Dicuntur fructus Naturales, seu absolute fructus rei, qui suapte natura ab ipsa re producuntur sine industria hominum, aut saltem cum modica; Tales sunt pullus ex equa, herba ex campo sylvestri, glans ex arbore non culta. Dicuntur Industriales, seu merae industriæ, qui ex mera hominum industria proveniunt, ita ut ad tales fructus res solum deserviat tanquam merum instrumentum; tale est lucrum ex pecunia exposita negotiationi, vel lucro; pecunia enim de se est sterilis, & infructifera. Demum dicuntur fructus Mixti, qui partim ex ipsa rei natura, partim ex industria hominis proveniunt, ita tamen, ut si industria sit modicissima, dicantur pure naturales, si maxima, dicantur pure industriales; si vero industria sit magna, aut parva, aut mediocris, dicantur mixti; tales sunt vinum, oleum, segetes, lac, caseus, &c. Et ad hoc genus reducuntur fructus civiles, ut est pretium locationis equi, vel domus; Etenim ad tale lucrum concurrunt equus, vel domus simul cum industria locantis.

His explicatis dicimus, non solum fructus naturales, sed etiam mixtos restituendos a fure, (detractis expensis necessariis,) eo quod tales fructus ab ipsa rei natura saltem inadæquate proveniunt; cum autem qualibet res domino fructificet, ideo domino resti-

stituendi sunt. Econtra fructus mere industriales, quia non sunt ipsius rei, sed industriae furis, concurrente re solum tanquam instrumento, ideo si non restituantur, non proinde dominus habet minus de rebus suis, ac proinde non debent restitui; Quamvis restitui debeant, tanquam lucrum cessans, omnes fructus, quos ex industria sua dominus percepisset, ut dicemus infra.

Notandum tamen hic ex Tambur. cap. 2. §. 7., quod si dominus percepturus esset fructus ex turpi usu rei suæ, non tenetur fur illos restituere, si fructus percipiendi essent ex ipso peccato, verbi gratia, ex eo, quod danda esset pecunia ad usuram, ex leg. *Fructus*, ff. *De rei vindicat.* Ratio est, quia hujusmodi fructus non sunt fructus rei, sed humanæ malitiæ, nec jura patrocinantur delinquentibus: Contra vero, si dominus percepturus esset fructus, peccando quidem, sed non ex ipso peccato, hoc est ex usu ipsius rei, qui per accidens cum malitia jungitur, verbi gratia, si dominus cum peccato locaturus esset domum meretrici, aut lusoribus, tales fructus restituendi sunt a iure, cum non sint fructus humanæ malitiæ, sed ipsius rei; quamvis per accidens cum malitia jungantur.

Rogabis primo, An debeat aliquid restitui domino præter enumerata, præcise propter injuriam, quæ illi fit per furtum?

Respondeo cum Dicastil. negative, ut constat ex usu; nisi tamen præter furtum accesserit contumelia, vis, &c. Ratio est, quia si quid restitui deberet præcise propter injuriam irrogatam ex furto, id esset petitio veniæ; hæc autem vel non solet exigi a domino, vel facile remittitur, dummodo rem suam dominus recuperet.

Rogabis secundo, Si res furtiva extat, sed permixta cum aliis rebus fu-

ris, ipsane, an ejus pretium restitui debet?

Respondeo, certum esse, quod debeat domino reddi res sua in individo, quando reddi potest, nisi ali- quando credatur æque contentus, quod alia similis restituatur; ut si pro una pecunia reddatur alia similis, quæ æque æstimetur. Si tamen res furtiva non possit amplius reddi in individo, eo quod sit consumpta, certum est, quod ejus valor restituendus sit: Si vero sit immixta cum aliis rebus furis, itaut discerni non possit, verbi gratia si frumentum cum frumento admisceatur, tunc res furtiva transit in dominium furis, ex leg. *Si alicui*, ff. *De solutionibus*; Et solum dominus habet jus, ut sibi reddatur æquivalens vel ex illo cumulo, vel aliunde.

V. Notandum tamen, quod si res magna furtiva misceatur cum modicissima propria, non acquiritur a iure dominium illius rei furtivæ, quia, ut supra diximus, parum pro nihilo reputatur. Si vero res furtiva discerni quidem possit, sed non separari a rebus propriis furis, verbi gratia, si in tela aliena fur faciat preciosissimam picturam, aut si in contexenda veste fur misceat fila sua cum panno alieno; in tali casu res tota evadit illius, cuius est res principalior, & alteri debetur pretium rei suæ; Verbi gratia, quia pictura principalior est, quam tela, tota tabella evadit furis, qui restituere debet domino pretium tela; & quia pannus est principalior, quam filum, tota vestis debetur domino, a quo furi reddendum id, quod plaris valet vestis supra pannum. Si demum neutra est res principalior, uterque habet dominium in solidum; dominus tamen poterit vel pretium rei suæ recuperare, vel illam sibi usurpare, & reddere furi, quod ultra est.

VI. Quæritur secundo, Si res aliena pe-

penes possessorem mala fidei deterioratur, aut consumatur, quid, & quantum restituendum est?

Respondeo, distinguendum esse; nam si talis res eodem modo deterior facta esset, vel periisset apud dominum, nihil ei restituendum est pro deterioritate, aut consumptione; Verbi gratia, si equus eodem modo deterior factus esset propter senectutem apud dominum, aut si dolium vini eodem modo acefceret, tunc solum restituendi sunt fructus rei, lucrum cessans, & damnum emergens. Ratio est, quia dominus in tali casu nullum damnum patitur ex furto propter deterioritatem, aut consumptionem rei. Si vero res in manu furis deterioratur, itaut non deterior facta esset in manu domini, tale damnum compensandum est; Verbi gratia, si dolium vini acefcit, quia a fure conservatur in loco humido, non satis est restituere acetum, sed restitui debet valor vini, prout erat, quando sublatum est. Dubium tamen est celebre, An si dominus frumentum, verbi gratia, conservaturus esset, ut illud venderet tempore opportuno, & dum frumentum est in manu furis, nunc valet pretio infimo, puta decem, nunc mediocri, puta duodecim, nunc summo, puta quatuordecim, & quando restituitur a fure, valet tantum decem, satisne erit in tali casu restituere frumentum valens nunc decem, quanti valebat, quando fuit sublatum, an debent præter frumentum restitui alia quatuor, eo quod poterat dominus interim illud vendere quatuordecim, an potius præter frumentum restituenda sunt tantum duo juxta pretium medium?

Respondeo, Salon. 2. 2. quæst. 72. art. 6. quæsit. 62. putare, quod præter frumentum, restituenda sint alia quatuor, eo quod poterat dominus vendere frumentum quatuordecim. Communiter tamen docent, præter

Pars III.

frumentum restituenda esse tantum duo, si æque probabile erat, quod dominus venditurus esset frumentum pretio summo, idest quatuordecim, ac pretio infimo, idest decem; spes enim, quod esset illud venditurus pretio summo, compensatur cum periculo, quod venditurus esset pretio infimo, & sic fur apte juxta pretium medium duodecim restituit, restituendo frumentum, & alia duo.

VII. Dices: Hinc sequeretur, quod si fur rapuerit frumentum tempore, quo valebat decem, & deinde vendat illud tempore pretii summi, idest quatuordecim, satisfaciatur reddendo tantum duodecim juxta pretium medium, & retinendo sibi alia duo, unde lucrum ex furto reportaret.

Respondeo cum Molin. disp. 721. contra Salon. concedendo sequelam; nec debet esse mirum, quod possit aliquando fur lucrum ex furto reportare; nam in omnium sententia potest fur retinere sibi fructus mere industriales rei furtivæ. Quare restitutio ex injusta acceptione non fert, quod fur nullum lucrum reportet; sicuti neque fert, quod non reportet damnum; sed solum fert, quod dominus nullum damnum ex furto patiatur. Immo aliquando potest dominus reportare aliquod lucrum ex furto alieno, si scilicet apud furem res pariat fructus naturales, aut mixtos, quos apud dominum non pareret ex sua negligentia; tunc enim fur deberet restituere etiam fructus, & sic dominus lucrum ex tali furto reportaret.

Salon. tamen loc. cit. putat omnia quatuordecim in casu proposito restituenda esse, licet testetur hoc esse contra communem opinionem. Ratio, quam adducit, est, quia facta venditione frumenti furtivi fur debet restituere pretium, quod succedit rei alienatæ; ergo si pretium frumenti fuit summum, videlicet quatuordecim, omnia

F

omnia

omnia quatuordecim restituenda sunt, quamvis dominus certo venditurus esset illud pretio infimo, videlicet decem. Ita etiam Tambur. cap. 2. §. 7. & Pal.

Sed contra est, quia omnes fatentur, quod si fur velit emere frumentum ejusdem valoris, sicuti erat, quando furatus est illud, satisfaciat, dummodo restituat etiam lucrum cessans, &c.; ergo satisfaciet etiam, si velit non emere frumentum decem, quanti valebat, quando furatus est illud, sed dare decem, quibus possit dominus emere frumentum ejusdem valoris, dummodo reddat etiam lucrum cessans, videlicet duo, (eo quod ratione periculi, quod dominus venditurus esset frumentum decem, & ratione spei, quod venditurus esset quatuordecim, bene decernitur, quod pretium medium sit ei restituendum;) ergo abunde satisfacit, si loco frumenti valentis decem, & talis lucri det domino duodecim, quamvis ipse fur vendiderit frumentum quatuordecim.

Neque dicas, quod debeat restitui pretium locationis domus furtivae, etiam si dominus non esset illam locaturus; ergo in casu nostro debet etiam restitui pretium venditionis frumenti, quod est quatuordecim, etiam si dominus non esset illud venditurus quatuordecim.

Nam concessio antecedente, nego consequentiam. Disparitas est, ut notat Tambur. cap. 3., quia locationis fructus est mixtus, & ideo restitui debet. Econtra fructus venditionis, non secus ac negotiationis, est fructus merae industriae, cum habeatur per alienationem rei, & ideo restitui non debet.

VIII. Quæritur tertio, Si fur rapiat, verbi gratia, ovem Titii, & illam comedat, teneturne ad restitutionem, si statim post furtum integer grex ovium incendio, vel eluvione, vel incursu hostium absumatur, unde etiam

ovis illa periisset, nisi furto sublata esset?

Respondeo, Laym. putare, quod fur ad restitutionem teneatur; quia obligatio semel contracta restituendi ovem non tollitur per fortuitum eventum subsequenter. Addit tamen probabilem esse sententiam oppositam Vasq., & Less. docentium, quod non teneatur fur restituere, (nisi forte ex tali furto factus esset ditior.) Ratio est, quia fur in tali casu nullum damnum pretio æstimabile intulit domino; Sicuti qui prospiciens incendium in domo Caji, si dolium vini, antequam incendatur, expilet, non tenetur ad restitutionem, quia non est pretio æstimabile vinum in ea circumstantia, quod statim conflagrandum sit. Eodem modo non tenetur ad restitutionem, qui in navi furatur poculum aureum, & deinde suborta tempestate tota navis simul cum poculo aureo submergitur. Notat Laym. tract. 2. cap. 4., quod si fur rapiat poculum aureum, & illud ipse projiciat in mare, vel amittat, ac deinde suborta tempestate tota navis demergatur, ita ut etiam poculum esset submergendum, teneatur ad restitutionem, quia in tali casu causa cur amittatur poculum non est tempestas, sed fur: Et ex hoc motivo Laym. contra Less., & Vasq. in casu proposito docebat, quod si fur, postquam rapuit ovem, illam comedat, teneatur ad restitutionem, quamvis simul cum grege incendio, vel eluvione absumenda esset; quia causa talis damni de facto fuit fur, qui ovem comedit, non incendium, quo esset conflagranda.

Notandum demum, quod si fur rapiat rem, quæ ceteroqui ab alio esset rapienda, debet procul dubio illam restituere, si extet; & si non extet, debet ejus pretium restituere. Ratio est, quia sicuti si alter rapuisset, vel destruxisset, teneretur ille rem restituere

re domino, ita cum tu præveneris illam tollere, teneris restituere; tu enim præveneris damnum prævintu-
listi.

IX. Quæritur quarto, Qua ratione computandi sunt fructus rei furtivæ restituendi a fure?

Respondeo, si fructus rei furtivæ extant, sive naturales sint, sive mixti, omnes omnino restituendi sunt, detractis expensis, quas dominus fecisset ad eos percipiendos: Quare si fur in agro furtivo plantavit arborem valentem decem, & ad illam plantandam expendit tantum duo, debet agrum cum arbore restituere, & solum sibi recuperare illa duo, quæ necessario expendenda fuerunt, etiamsi dominus non esset in illo agro plantaturus arborem ullam ex sua incuria: Ratio est, quia res domino fructificat. Præterea restituendi sunt fructus, quos dominus ex sua diligentia esset percepturus ex re furtiva, quamvis fur ex sua incuria illos non perceperit, detractis tamen expensis necessariis, & æstimatione laboris; Fructus vero industriales percepti a fure ex re furtiva restituendi non sunt, verbi gratia, lucrum ex negotiatione pecuniæ furtivæ. Quod si fur pennicillum furetur, & cum eo picturam faciat, tantum tenetur restituere, quanti æstimatur usus pennicilli, ut supra diximus.

Dubium hic est primo, An possessor mala fidei, quando reddit rem furtivam, possit retinere sibi expensas factas in melioramenta talis rei?

Respondent communiter apud Tambur. cap. 3. §. 5., melioramenta alia esse necessaria, quæ scilicet si non adhiberentur, res aut nihil, aut parum admodum fructificaret; alia esse utilia, ut scilicet res magis fructificet; alia demum voluntaria, seu voluptuaria, ut sunt fontes, picturæ, statuæ, &c. His positis,

Expensas factas in melioramenta

necessaria, vel utilia potest fur sibi retinere, non vero factas in melioramenta voluptuaria: Quare si illa non potest separare, debet amittere, aut parum aliquid propter illa sibi compensare, quatenus possunt aliquantulum esse domino utilia, ut notat Lug. disp. 17. sect. 3.

Dubium est secundo, an dominus recipiens rem suam de manu furis cum melioramentis necessariis, vel utilibus, teneatur illi restituere expensas factas propter illa?

Respondeo, Sanch. lib. 2. cap. 23. negare, quia lex in pœnam delicti negat possessori mala fidei actionem petendi expensas melioramentorum, & tribuit domino repetitionem, si solverit: quoties autem lex negat actionem ad aliquid petendum, & tribuit domino jus repetendi, si solverit, toties dominus non tenetur solvere. Verum Navar., & alii docent teneri, quia lex negat talem actionem furi in pœnam delicti; pœna autem non obligat, nisi post sententiam iudicis, quia ejus executio est actus, qui a publica potestate debet provenire. Utraque autem sententia pro foro conscientiæ videtur probabilis Tamburino.

X. Quæritur ultimo, Quodnam interesse restituendum sit a possessore mala fidei? Et an ad hoc ut teneatur ad restitutionem damni emergentis ex furto, aut lucri cessantis, debeat moneri a domino de tali damno emergente, aut lucro cessante?

Respondeo ad primum, Possessorem mala fidei debere statim restituere præter rem furtivam omne interesse tam ordinarium, quam extraordinarium, quod ex ea mora culpabili emergit domino; aliter non poneretur æqualitas cum proximo. Dicitur autem interesse ordinarium, quod oritur ex re ipsa, vel quia pluris valet uno tempore, quam alio ex intrin-

feco incremento; ut pluris valet vitulus adultus, quam pullus; vel quia ab extrinseco crescit ejus valor, ut pluris valet frumentum mense Aprili, quam tempore messis. Extraordinarium autem interesse dicitur, quod oritur ex extraordinaria opera creditoris, vel ex ejus negotiatione; nam centum, verbi gratia, negotiationi exposita possunt parere alia viginti. Quare utrumque interesse, seu lucrum cessans refarciri debet a possessore male fidei.

Ad secundum dico, possessorem male fidei teneri refarcire utrumque interesse, etiam nulla praevia monitione creditoris; quandoquidem raro creditor scit, quisnam rem suam subriperit. Quod si aliquando illum cognoscat, adhuc fur ad utrumque interesse tenetur sine ulla monitione, ut docet Navar., & alii apud Dian. part. 1. tractat. de Contractibus resol. 87. Quamvis Lug. cum aliis existimet in tali casu compensandum esse a fure solum interesse ordinarium, non vero extraordinarium; Si enim creditor potuit facile admonere debitorem, & non admonuit, supponitur remittere lucrum extraordinarium; Et utramque pariter sententiam probabilem existimat Tamburinus.

XI. Hanc eandem doctrinam extendunt iidem Doctores ad debita ex contractu; Si quis enim non ex delicto, sed ex mutuo, verbi gratia, aut emptione, emphiteusi, &c., debeat centum in fine anni, & non solvat tempore praefixo in contractu, Navar., & alii apud eundem Dian. putant, quod debitor teneatur restituere creditori, praeter centum, etiam interesse extraordinarium, etiamsi non admoneatur ab illo per similia verba: Solve mihi centum, quae debes ex mutuo, aut emptione, aliter negotiationem exercere non poterō, & tu lucrum cessans debetis mihi. Ratio est,

quia ex leg. Magna, Cod. De contractu stipulationis, dies interpellat pro creditore, hoc est terminus praefixus in contractu monet sufficienter creditorem, ut restituat sub poena compensandi lucrum cessans.

Lug. autem disput. 18. sect. 2., & Azor. probabiliter putant, quod non teneatur ad interesse extraordinarium, si monitio non praecedat, propter rationem adductam.

Porro hic notandum, quod debitor ex contractu si non restituat in termino praefixo sine suo peccato mortali, (quia scilicet excusatur ob justam causam a statim restituendo) nullum interesse teneatur compensare, nec ordinarium, nec extraordinarium, ut constat ex dictis quaest. 1. ubi de culpa requisita ad obligationem restituendi. Praeterea quando in contractu non est praefixus terminus solutionis, tunc debitor tenetur restituere, seu solvere, quando creditor petierit solutionem, dummodo non sit impedimentum ei ad petendam solutionem; nam si impediatur, tunc terminus solutionis erit, qui prudenter judicabitur esse de creditoris rationabili intentione. Quia tamen terminus solutionis non debet sumi mathematicae, sed moraliter, seu more humano, ideo plerumque excusatur debitor a statim restituendo non solum ob impotentiam, vel inadvertentiam, sed etiam quia bona fide credit non esse creditorem graviter invitum pro illa modica, & morali dilatione; tum quia non solent ita urgere debitores, ut statim solvant; tum etiam quia si per accidens aliquando ex modica illa dilatione grave damnum subirent, possent facile debitum exigere; quod si exigerent, tunc debitor si culpabiliter differret solutionem, ad omne interesse compensandum obligaretur.

Rogabis: Si quis furatus centum statim incidat in paupertatem, unde deo-

ARTICULUS IV.

Quid restituere teneatur Possessor bonæ fidei?

deobligetur hic & nunc restituere, restituta fortuna debetne solum restituere illa centum, an etiam interesse, quod passus est creditor pro eo tempore, quo debitor non poterat, & ideo non tenebatur restituere?

Respondeo cum Less. lib. 2. cap. 16. num. 32. contra Pal. §. 10., quod teneatur etiam ad interesse. Ratio est, quia totum hoc damnum creditoris oritur ex culpa præteriti furti; ergo creditor habet jus, ut illud sibi adæquate compensetur; quamvis autem mora non sit proxime culpabilis, est tamen culpabilis remote, seu in radice.

Adverte tamen, quod si fur statim post furtum inciderit non in gravem, sed in extremam necessitatem, & rem furtivam consumat, in tali casu probabiliter ex Pal., & Navar. liberatur debitor ab omni prorsus obligatione restituendi; dummodo re illa furtiva extreme indigerit. Ratio est, quia probabile est ex Pal., Suar., Sanch. lib. 1. Confilior. cap. 5. dub. 5., pauperes extreme indigentes non teneri accipere res alienas sub ratione mutui ad sublevandam necessitatem, sed posse sibi illas absolute usurpare tanquam proprias, & a divitibus subfurari sine culpa, & sine onere restitutionis, eo quod in ea necessitate omnia sint communia; Quicquid in contrarium censeant Vasq., & Sylvest. apud Tambur. lib. 8. tract. 2. cap. 6.

Fingamus itaque, quod iste fur antequam in extremam necessitatem inciderit, rem furtivam restituerit domino, certe satisfecit obligationi restituendi; fingamus hinc illam subfurari ad sublevandam extremam necessitatem, tunc non tenebitur restituere; ergo si postquam furatus est, inciderit in extremam necessitatem, & antequam restituat, indigeat re illa furtiva, omni prorsus obligatione liberatur.

- I. Possessor bona fidei si non statim restituat, incipit esse mala fidei possessor.
- II. Debet se reddere indemnem bona fidei possessor; At restituere debet rem, ejusque fructus naturales, & mixtos, (demptis expensis) & id in quo factus est ditior, non tamen ex fructibus industrialibus.
- III. Res, & fructus, si non extant in se, reddantur in æquivalenti. Annum dicantur in se extare, si cum aliis rebus propriis misceantur?
- IV. Qui rem alienam bona fide inique consumpsit, fornicando, ludendo, &c. ad restitutionem non tenetur, si nihil ex ea sit factus ditior.
- V. Si rem alienam bona fide donasti, aut vendidisti, tenerisne contractum rescindere; sicut tenetur, qui vitrum pro gemma vendidit?
- VI. Res, & fructus naturales, & mixti restituenda sunt, demptis expensis, æstimatione laboris, & melioramentis etiam voluptuariis. Sed quid si hec sint magni valoris?
- VII. Si in tela aliena pingatur pictura, qua excedat pretium tele, satis est restituere hujus tela pretium. Immo etiam si dubietur an ea pictura tele pretium excedat?
- VIII. Qui bona fide in agro alieno suum frumentum seminavit, debet totam segetem detractis expensis restituere; Quod si seminasset alienum frumentum in agro proprio, debet solum restituere pretium frumenti.
- IX. Ex injusta damnificatione tenetur damnum compensare, qui, verbi gratia, incendit domum Petri sui amici, quamvis invincibiliter putet illam esse Pauli sui inimici.

Quid